

7. lekce – Domek kam se podíváš

EXtra Porce LOkálního ZEměpisu

Projekt Krajského úřadu kraje Vysočina na podporu vzdělávání

Jméno:..... Třída:.....

Škola:..... Datum:.....

Dnešní hodinu se vrátíme v čase. Částečně zavzpomínáme na lekci „Můj dům, můj hrad“, ale hlavně na základě znalostí, které už z této lekce máme, se seznámíme s dalšími zajímavostmi z kraje Vysočina. Rozšíříme tak opět naše znalosti a na základě vypracování úkolů snad i naše dovednosti. Oproti předchozí podobné lekci, která se zabývala katastrem, katastrálním územím a konkrétními adresami, dnešní lekce nás seznámí s komplexnějším pohledem na budování měst a statistické charakteristiky obcí.

Úkol č. 1

V první lekci projektu EXPLOZE jsme zjistili, kolik obcí a měst v kraji Vysočina je. Vzpomenete si?

Ø Zkuste si vzpomenout, kolik obcí a měst v kraji Vysočina máme (přibližně).

Počet obcí _____ **Z toto je měst** _____

Když jsme si tato čísla uváděli, dozvěděli jsme se také, ke kterému datu tyto údaje platí. Proč si ale uvádíme u takových údajů i datum? Je to proto, že se tyto údaje mění. Sice ne tak rychle jako třeba počet obyvatel, ale k určité změně zde dochází. Kdysi to bylo díky zakládání nových vesnic a měst na místě původních osad, dnes jsou tyto změny způsobeny spíše slučováním a dělením obcí již existujících. Ale ani v dnešní době není vyloučené, že vznikne úplně nová vesnička, obzvláště pokud se jedná o přístavbu k vesničce starší. Počet ale není to jediné, co se mění. Mění se také to, jak vesnice a města vypadají, jaké mají vybavení a kolik lidí v nich žije. Obce se rozšiřují, budují se nové silnice, moderní občanské vybavení, atd. Stále si ale chceme uchovat vzpomínku na to, jak vesnice vypadaly před dávnými i méně dávnými dobami. Proto zakládáme například skanzeny. Ty však nejsou jedinou možností, jak si připomenout to, co již jinde bylo potlačeno nebo zapomenuto. Tím způsobem, jak si uchovat malá okénka do historie, jsou i tzv. **Vesnické památkové rezervace**.

Ø Víte, kolik vesnických památkových rezervací v kraji Vysočina je? Pokud ne, zkuste si alespoň tipnout.

Vesnické památkové rezervace v kraji Vysočina zastupují dva typy vesnic, a to tzv. vesnice na Horácku a vesnice na úpatí Českomoravské vrchoviny. No a co tyto pojmy představují?

Vesnice na Horácku

Vesnické památkové rezervace jihovýchodních Čech jsou zastoupeny především oblastí Českomoravské vrchoviny s typickými horáckými vesnicemi v oblasti Žďárských vrchů. Mnohé z horských vsí leží přímo na českomoravském pomezí, rozdělené bývalou zemskou hranicí. S ohledem na členitost terénu je ve vyšších polohách charakteristická ponejvíce rozptýlená zástavba, často již středověkého původu z doby vnitřní kolonizace. Vyskytují se zde však i podstatně mladší založení vesnic z 18. století, s návesním uspořádáním vlivem terénu poměrně nepravidelným. Pro oba půdorysné typy sídel jsou příznačné přízemní roubené a zděné stavby v podobě typické pro celou oblast Horácka, s charakteristickými bedněnými štíty, podlomením a vrcholovou valbičkou. Původní střešní krytinou byl štípaný šindel, nahrazovaný v současnosti vláknocementovými šablonami.

Vesnice na úpatí Českomoravské vrchoviny

Další výraznou oblastí lidové architektury je jižní úpatí Českomoravské vrchoviny zaujímající prostor mezi jižními Čechy a jižní Moravou, jak můžeme pozorovat i na urbanistickém a architektonickém utváření místní zástavby. Dobře patrný je zejména stavební vývoj směřující od starší štitově orientované zástavby až k podélnému okapovému řazení usedlostí, na jejichž průčelích se již uplatňuje mladší výzdoba včetně secesních ohlasů.

A jaké vesnice jsou tedy konkrétně chráněny? Vesnické památkové rezervace v kraji Vysočina jsou:

Dešov (okres Třebíč)

Vesnice návesního půdorysu utvořeného již ve středověku a doplněného o mladší zástavbu odrážející sociální rozvrstvení.

Krátká (okres Žďár nad Sázavou)

Horácká vesnice založená na počátku 18. století a charakterizovaná nevelkým a nepravidelným půdorysem návesního typu.

Křižánky (okres Žďár nad Sázavou)

Horácká horská ves s rozptýlenou zástavbou ležící na historické hranici Čech a Moravy.

Zdroj: www.lidova-architektura.cz

Úkol č. 2

Další věcí, se kterou nám úvodní text slíbil seznámit se, jsou statistické charakteristiky obcí a také to, jak zjistíme jejich vybavenost. Od toho je tu Portál veřejné správy České republiky, který na internetu najdeme na adrese <http://portal.gov.cz>.

Začneme tím, že si zkusíme vyhledat krajské město Jihlava. Hned první charakteristikou, která se nám objeví, je následující tabulka:

Základní statistická data 			
První písemná zpráva	1233	Počet obyvatel 	49865
Nadmořská výška	525 m n.m.	Podíl žen 	51,4 %
Základní školy 	10	Průměrný věk 	40,3
Podnikatelské subjekty 	10620	Další statistické informace	

Ø Jsou vypsány charakteristiky skutečně statistickými daty?

ANO

NE

Když klikneme na poslední možnost v tabulce – „Další statistické informace“, objeví se nám výčet mnoha dalších charakteristik.

Ø U kterých z následujících charakteristik si myslíte, že je nutné uvést datum, ke kterému platí? Zakroužkujte ty odpovědi, u kterých si myslíte, že datum potřebné je.

počet firem   rozloha   počet obcí   zalesněná plocha   nejvyšší nadmořská výška   počet obyvatel

Statistické charakteristiky však nejsou tím jediným, co nás zajímá. Chtěli bychom také vědět, co všechno v dané obci můžeme zařídit, jinak řečeno, jaké všechny úřady zde najdeme. Od toho slouží výpis „Seznam úřadů s působností pro obec“.

Ø Myslíte si, že víte, které úřady ve vašem krajském městě najdete? Zakroužkujte ty, které si myslíte, že v Jihlavě sídlí nebo mají svou pobočku.

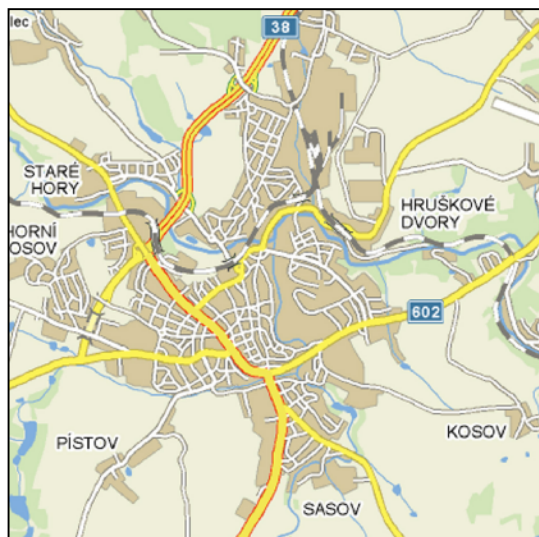
Celní úřad   Drážní úřad   Krajský úřad   Finanční úřad   Vrchní soud   Úřad práce

Nyní si s učitelem projděte správné odpovědi.

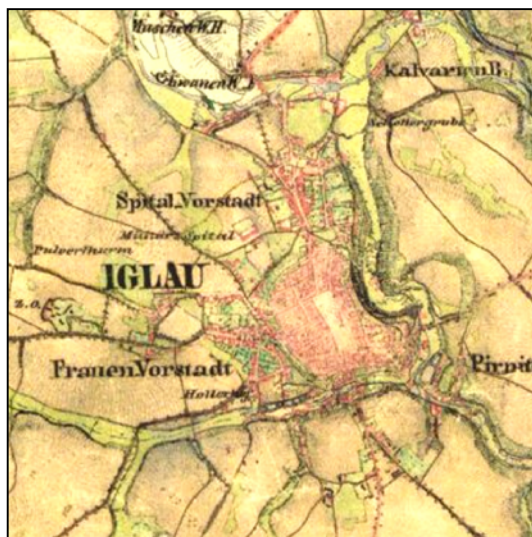
Úkol č. 3

Poslední oblast, kterou jsme dnes ještě neřešili a byla zmíněna v úvodu této lekce, je pohled na historické mapy. I když samotný pojem „historické“ není vlastně správný. To proto, že mapy historické jsou ty, které znázorňují historii, tedy například v roce 2000 udělá někdo mapu, jaké byly zámořské objevy do roku 1800. To je skutečně mapa historická. My se dnes však setkáváme stále častěji s mapami, které byly po dlouhá léta v archívech a dnes díky moderním technologiím mohou být opětovně vytištěny, naskenovány a publikovány na internetu, apod. Nejedná se však o mapy historické, protože jejich autoři mapovali „současnost“. Správný název pro tyto mapy jsou *mapy archívní* nebo zkratka *staré mapy*.

Ø Zkuste k následujícím výřezům map přiřadit letopočet, ve kterém byly vytvořeny. Všechny znázorňují Jihlavu.

1 .....

2 .....

3 .....

4 .....

Zdroj obrázků: <http://www.mapy.cz> a <http://maps.google.com>

Nyní si s učitelem projděte správné odpovědi.

Abychom se i něčemu dalšímu z kartografie přiučili, podíváme se na kartografické vyjadřovací prostředky, neboli metody kartografického vyjadřování. Ty se samozřejmě v průběhu staletí měnily. Znáte nějaké? Vyzkoušíme si to.

Ø Které z následujících metod jsou – nebo byly – využívány pro znázornění reliéfu?

kopečková metoda   stuhová metoda   metoda šrafování   stínování   areálová metoda

Jen tři uvedené odpovědi byly správné. Zkuste si nyní zahrát na dobové kartografy. Vezměte si tužku a pomocí všech tří metod zkuste namalovat, jak by asi vypadaly následující situace. Vybrat si přitom pro každou můžete tu metodu, která se vám zdá nejvhodnější. Zvolenou metodu k obrázku napište.

Situace 1   uprostřed je kopec a pod ním teče řeka

Situace 2   z jihozápadu na severovýchod se táhne pohoří

Situace 3   na jihovýchodním cípu leží osada, na severozápadě jsou bažiny, cesty k osadě vedou z jihozápadu a ze severovýchodu

--	--	--

1 .....   2 .....   3 .....

Bonusové úkoly – samostatná práce:

Na internetových stránkách Portálu veřejné správy České republiky zkuste najít, k jakým úřadům má příslušnost vaše obec. Překvapilo vás něco?

Zkuste na internetu najít historické mapy, na kterých je obec, ve které bydlíte. Je na dané mapě vůbec? A jak se tehdy jmenovala? Nezapomeňte si poznamenat, kde jste mapu našli, z kterého je období a pokud tento údaj najdete, tak i kdo je jejím autorem.

Poznámky:

Lekce „Domek kam se podíváš“ končí. Máte zadané bonusové úkoly, které můžete ve volném čase vypracovat. Další materiály a úkoly jsou jako obvykle na internetových stránkách projektu www.geoinformatics.upol.cz/app/exploze